

Maarten vertaalt de Bijbel

Op weg met verhalen - 2025 - extra lessen

midden- en bovenbouw

Liesbeth Winters-Jonas

Maarten Luther protesteert. Hij vindt dat iedereen de Bijbel moet kunnen lezen in zijn eigen taal.

Wanneer je protesteert, hoop je dat er iets zal veranderen. Maarten Luther protesteerde tegen de kerk in zijn tijd (16de eeuw). Hij deed dat door een brief te timmeren op de deur van zijn kerk.

De leerlingen horen zijn levensverhaal en motivatie over het protest. Ze reageren op verschillende stellingen door te schrijven of te tekenen. En zijn ze het zelf ergens niet mee eens? Dan worden er afspraken gemaakt om eens over dat protest te praten.

In de verdieping wordt nagedacht over wat het met je doet wanneer je iets niet kunt lezen omdat je de taal niet begrijpt.

Doelstelling

De leerlingen horen het levensverhaal van Maarten Luther.

De leerlingen denken na over de motivatie van zijn protest en reageren daar op.

De leerlingen ontdekken dat het fijn is om een boek te kunnen lezen in je eigen taal.

Maarten vertaalt de Bijbel

Benodigdheden

- post-it plakbriefjes
- zoveel mogelijk verschillende Bijbels, denk daarbij aan oude Bijbels, kinderbijbels en Bijbels in verschillende talen.
- afbeeldingen (extra download bij deze les)
- kopie van het werkblad voor iedere leerling (voor de Verdieping)

De eerste stap

Ritueel

Bij deze les past de haka omdat het de leerlingen stevig laat staan en om zich heen kijken. Zoals ook Maarten Luther stevig stond, om zich heen keek en zei: 'Ik kan niet anders, hier sta ik.'

Spreid het witte kleed op de grond.

Maak met de leerlingen een wijde kring om het kleed. Laat de leerlingen 'stevig staan'.

Een persoon start de haka door vanuit de stilte driemaal in de handen te klappen.

Beweging:

Strek de armen naar beneden,
spreid de vingers.

Draai het bovenlichaam
naar elkaar en

strek je armen uit.

Draai terug, kijk naar boven,
strek je armen naar boven

met open handen.

Armen met gebogen ellebogen
langs het lichaam.

Stampen driemaal op de grond:
links, rechts, links.

Draai een rondje om je as.

Sta stil, wees stil.

Leg de armen gekruist
over de borst/het hart.

Zeg:

Hier sta ik!

En daar ben jij!

Wie is hier of daar?

Dat ik dingen
ontdek over het
leven en God!

Op weg...

Bekijk samen het filmpje *Meneer Korzel protesteert tegen regen* (zie Beeld- en digitips).

Filosofeer samen over de volgende vragen:

- Wat is protesteren?
- Waarom protesteren mensen?
- Wanneer heeft het nut om ergens tegen te protesteren?
- Op welke manier kun je protesteren?
- Wat gebeurt er wanneer protesteren verboden zou zijn?

Maak een rijtje met onderwerpen waartegen geïntereesseerd kan worden. Schrijf ze op verschillende plakbriefjes en hang die aan de deur van het lokaal. Vertel dat er lang geleden de mensen soms protesteerden door briefjes op de deur te hangen zodat er een gesprek ontstond en sommige dingen werden veranderd.

Kern

Laat een afbeelding zien van Maarten Luther (zie extra download). En vertel:

Dit is Maarten Luther. Hij leefde ongeveer 500 jaar geleden. Hij werkte bij de kerk maar vond dat sommige dingen in de kerk anders moesten. Hij schreef die dingen op een brief en timmerde die op de deur van de kerk.

Lees nu het verhaal over Maarten Luther voor. Leg tijdens het verhaal verschillend aanschouwelijk materiaal neer zodat er een soort verhaallijn ontstaat (zie bijlage).

Wacht na het verhaal rustig de reacties af van de leerlingen.

Leg dan verschillende Bijbels in het midden en zeg: In de tijd van Maarten Luther was de Bijbel er maar in één taal. In de Latijnse taal. Veel mensen konden die taal niet lezen. Maarten was de eerste die de Bijbel vertaalde in de taal die de mensen spraken. Kijk nu, hier zijn Bijbels in onze taal.

Laat de leerlingen de Bijbels bekijken en voer een kort gesprek over hun ervaringen met Bijbels door vragen te stellen als:

- Heb jij thuis ook een Bijbel?
- Wie heb je wel eens uit een Bijbel zien/horen lezen?
- Welk Bijbelverhaal vind je bijzonder? Waarom?

Maarten vertaalt de Bijbel

Verwerking

Schrijf de volgende stellingen elk op een vel papier en verspreid die door het lokaal. Vertel nogmaals dat Maarten Luther opschreef waar hij graag met de mensen van de kerk over wilde praten omdat hij het met sommige dingen niet eens was. Over de papieren die nu verspreid door het lokaal liggen mag ook gepraat worden en daarna mag iedereen een persoonlijke reactie erbij leggen. Het gaat er niet om dat je elkaar overtuigt maar dat je elkaar helpt om hierover na te denken.

Stellingen:

- Iedereen mag praten met God, ook zonder hulp van iemand anders.
- Het is goed om vragen te stellen als je iets niet begrijpt.
- Je mag eerlijk zeggen wat je vindt, ook als anderen het anders zien.
- Boeken en verhalen helpen ons om meer over God te leren.
- Vriendelijk zijn en elkaar helpen is belangrijker dan strenge regels.
- Eén persoon kan veel verschil maken in de wereld.

Laat de leerlingen de stellingen bekijken en er onderling over praten. Geef daarna verschillende formaten papier zodat de leerlingen een reactie kunnen schrijven of tekenen en bij de stelling neerleggen.

De laatste stap

Maarten Luther zei: 'Hier sta ik. Ik kan niet anders.' Hij wilde over zijn stellingen praten zodat er iets zou veranderen.

Bekijk de onderwerpen van protest die in het begin van de les aan de deur zijn geplakt. Is er iets urgents? Maak concreet afspraken wanneer hier over gesproken kan worden.

Voer tenslotte nogmaals samen de haka uit.

Verdieping

In de volgende les over Maarten Luther wordt dieper ingegaan op het vertalen van de Bijbel. En de leerlingen ontrafelen een geheimschrift.

Start ook deze les met de haka en leg daarna het portret van Maarten Luther in de kring. Kom kort terug op de vorige les. Hoe belangrijk is het dat je de Bijbel maar ook andere boeken kunt lezen in je eigen taal?

Laat de leerlingen de zin in het geheimschrift ontrafelen (zie werkblad) en antwoord geven op de vraag. (oplossing geheimschrift: Als ik niet snap wat ik lees dan...)

Laat daarna eventueel het kunstwerk van David Krakov zien (zie Kunst en extra download) en bespreek de daarbij horende vragen.

Nog steeds zijn mensen bezig om de Bijbel te vertalen in alle talen die in de wereld gesproken worden. Bekijk het filmpje van Wycliff-bijbelvertalers (zie Beeld- en digitips) en praat daar samen over.

Tenslotte geef je iedere leerling een bladzijde uit een oud boek om te boekselen (zie Achtergrondinformatie) rondom de naam: Maarten Luther.

Vertel dat het normaal niet de bedoeling is om in boeken te schrijven of te tekenen. Dat kan alleen in oude boeken die niemand meer wil lezen en daarom vaak in de papierbak verdwijnen. Toch kun je met die oude boeken nog leuke dingen doen. Dat heet: boekselen.

Laat de leerlingen op hun bladzijde rechthoekjes zetten om woorden die ze bij Maarten Luther en deze les vinden passen. Laat ze de overige woorden met een donkere kleur kleuren zodat de omliggende woorden extra opvallen. Laat in de kantlijnen van de bladzijde kleine passende tekeningetjes maken.

Hang alle boeksel-werkstukken aan een lijn en hang de aanschouwelijke materialen uit het verhaal ertussen.

Liedsuggesties

Ga je mee?

uit het muziekarchief van Trefwoord (zie bijlage)

Ga je mee? Zeg niet nee,
maar sta op en doe mee.
Zet je voetstappen in die van mij.
Volg het spoor en ga door.
Of ga jij liever voor?
Hup, kom op, sluit je aan in de rij!

Maarten vertaalt de Bijbel

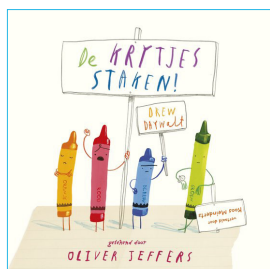
Prentenboeken en jeugdliteratuur

De krijtjes staken

Olivier Jeffers

De Fontein, Utrecht (2014)

Een boek waarin het thema 'protesteren' naar voren komt.

Teun heeft een probleem. Hij wil een tekening maken, maar als hij zijn kleurdoos opendoet vindt hij daarin alleen een stapel brieven. De brieven komen van zijn kleurkrijtjes, die staken. Zwart wil voor meer dan alleen de lijntjes worden

gebruikt en Beige wil niet meer in de schaduw staan van Bruin. Blauw heeft behoefte aan rust na alle rivieren, oceanen en luchten waaraan hij heeft meegewerkt. Ook Rood klaagt dat hij te veel moet doen, terwijl Roze juist graag eens wat vaker ingezet zou willen worden. Kan Teun zijn krijtjes kalmeren en een oplossing bedenken waar iedereen blij mee is?

NB Bij dit boek is een les geschreven:

Welke kleur voel jij?

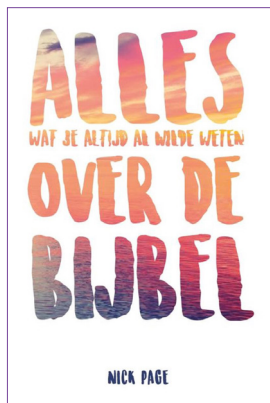
IKOS onderwijs 2018 thema 4 *Kleur*, les 1 voor midden- en bovenbouw

Te vinden op Zinvoller onderwijs.

Alles wat je altijd al wilde weten over de Bijbel

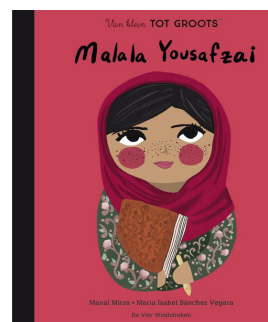
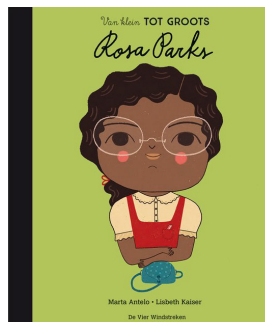
Nick Page

Uitgeverij Gideon, Hoornaar (2016)

Waarom is de Bijbel jaar na jaar het bestverkopende en best gelezen boek van onze planeet? Hoe kan zo'n oud boek nog iedere dag miljoenen mensen wereldwijd inspireren? Waarom is het het meest gesmokkelde boek op aarde? Dus ja...wat hoort eigenlijk iedereen te weten over de Bijbel?

Twee deeltjes uit de serie *Van klein tot groots* waarmee kinderen én volwassenen de levensverhalen ontdekken van belangrijke vrouwen uit de wereldgeschiedenis. Elk deel laat zien hoe een klein meisje met een grote droom opgroeide tot een sterke vrouw met grootse ideeën.

Van klein tot groots: Rosa Parks

Lisbeth Kaizer, Marta Antello (ill.)

De Vier Windstreken, Rijswijk (2020)

Rosa Parks (1913-2005) groeide op in Alabama, waar ze al op jonge leeftijd leerde om voor zichzelf op te komen. Ze groeide op tot een burgerrechtenactiviste die met haar moed en waardigheid een beweging op gang bracht die een einde zou maken aan de rassenscheiding. Rosa zou nooit stoppen met haar strijd voor gelijke rechten. Ze is voor ontelbaar veel mensen een voorbeeld geworden van moed, waardigheid en doorzettingsvermogen in de strijd tegen ongelijkheid.

Van klein tot groots: Malala Yousafzai

Maria Isabel Sánchez Vegara, Manal Mirza (ill.)

De Vier Windstreken, Rijswijk (2021)

Malala Yousafzai (1997-) werd geboren in Mingora, een stad in het noordwesten van Pakistan. Haar vader wilde dat zijn dochter dezelfde kansen zou krijgen als jongens. Malala genoot erg van school, totdat er een verschrikkelijk regime, de taliban, aan de macht kwam en meisjes niet meer naar school mochten. Malala was het daar niet mee eens en liet dat ook weten, waarna de taliban probeerden haar met geweld tot zwijgen te brengen. Maar dat hield Malala niet tegen. Ze werd een voorvechtster van onderwijs voor meisjes en won als jongste vrouw ooit de Nobelprijs voor de Vrede.

NB Over Malala Yousafzai is een les geschreven:

Een toverpotlood voor Malala

IKOS onderwijs 2016 thema 4 *Sterke vrouwen*, les 2 voor midden- en bovenbouw

Te vinden op Zinvoller onderwijs.

Maarten vertaalt de Bijbel

Beeld- en digitips

Meneer Korzel protesteert tegen regen

Schooltv - De Boterhamshow

<https://schooltv.nl/video-item/meneer-korzel-protesteert-tegen-regen-te-gast-in-de-boterhamshow>

Het regent best wel vaak. Meneer Korzel is het daar niet mee eens. Daarom gaat hij protesteren tegen de regen. Maar niet als het regent natuurlijk.

De Bijbelmaaltijd

Wycliffe Bijbelvertalers Nederland

https://www.youtube.com/watch?v=fwTt4K_aALO

Informatief filmpje over de Bijbelvertalingen.

Amsterdam wijst Maarten Lutherkerk aan tot monument

<https://erfgoedstem.nl/amsterdam-wijst-maarten-lutherkerk-aan-tot-monument/>

Maarten Luthers protest heeft veel invloed gehad op de kerkgeschiedenis. Mede door zijn protest is de reformatie op gang gekomen en zijn er verschillende stromingen in het christendom ontstaan. In Amsterdam staat deze kerk: de Maarten Lutherkerk.

Kunst

Alle afbeeldingen staan ook in de extra download bij deze les.

Book of life

David Krakov

metal sculptuur

bron: <https://iq.nl/collectie/david-krakov/book-of-life>

Bekijk dit kunstwerk. Het lijkt een boek van papier waar veel vlinders uit fladderen. Maar het is gemaakt van metaal.

De kunstenaar wilde misschien laten zien hoe hij zich voelt wanneer hij boeken leest en begrijpt.

- Wat denk je, hoe voelt de kunstenaar zich dan?
- Stel dat jij andere dieren uit het boek laat opstijgen, welke dieren zijn dat dan? En waarom?

Maarten Luther

Statenbijbel

Pauselijke toestemming van Clemens IV in 1265 voor het verkopen van aflaten voor de bouw van de Dom in Utrecht

Schilderij van de Belgische kunstschilder Ferdinand Pauwels (1872, olieverf).

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9a/Ferdinand_Pauwels_-_Luther_hammers_his_95_theses_to_the_door.jpg

Extra

Wil je binnen alle groepen van de basisschool aandacht besteden aan Maarten Luther? Dan zijn er onderstaande lessen op Zinvoller onderwijs:

Binnenste buiten, buitenste binnen

voor onderbouw

door Corrie Hartholt

'Je hoeft geen cadeautjes aan God te geven', zei Maarten. 'God vindt het fijner wanneer je aardig doet voor elkaar en elkaar helpt.'

Kleuters ontdekken het verschil tussen aardig zijn en mooi zijn.

Op de schouders van... Maarten Luther

voor bovenbouw

door Corrie Hartholt en Liesbeth Winters-Jonas

'De grootste rijkdom van de kerk is de Bijbel' zei Maarten Luther, 'en de prachtige verhalen die er in staan. En het mooie is, je krijgt het zomaar, voor niets.'

Maarten vertaalt de Bijbel

Achtergrondinformatie

Maarten Luther (1483-1546) is de zoon van een mijnwerker. Zijn vader werkt hard en als hij zeven jaar is mag Maarten naar school. Hij leert lezen en schrijven, in het Duits maar ook in Latijnse taal. Dat is de taal die in de kerk wordt gebruikt. Maarten leert ook veel over de kerk en over God. Hij leert van de priesters welke regels er allemaal zijn. Die regels zijn nodig, om het goed te doen en later in de hemel te komen. Maar wat zijn die regels moeilijk!

Volgens de priesters staan die regels allemaal in de Bijbel. Maarten denkt er vaak over na en hij ziet ook wel dat bijna niemand het goed doet. Hoe moet dat nu later, denkt hij. Wie komt er in de hemel? Kun je het nog goedmaken met God als je iets verkeerd hebt gedaan? Volgens de priesters kan dat. Je koopt een brief (een aflaat), voor veel geld en dan wordt het weer goed tussen jou en God. En dan kom je dus in de hemel.

Van het geld dat de mensen betalen voor die brieven, wordt in Rome een prachtige kerk gebouwd. De Sint-Pieterskerk. Maar Maarten begrijpt het niet. Kommen dan vooral de rijke mensen in de hemel? Moeten arme mensen al hun geld uitgeven aan die brieven? Ook als ze het geld eigenlijk niet kunnen missen.

Dan, als Maarten zelf priester wordt en veel in de Bijbel leest, gaat Maarten twifelen. Nee zo is het niet, denkt hij. Het is niet zoals priesters tegen de mensen zeggen. Maarten denkt goed na, regel na regel schrijft hij op papier, 95 regels in totaal. Hij spijkt ze op de deur van zijn kerk, de Slotkerk in Wittenberg. Zo is het zegt Maarten tegen de leiders van de kerk. Dat gebeurde op 31 oktober in het jaar 1517. Zelfs als Maarten niet meer in de kerk mag komen of werken, houdt hij vol dat hij gelijk heeft. Hij vertaalt de Bijbel in het Duits, zodat alle mensen kunnen lezen wat er in de Bijbel staat.

Veel mensen zijn het met Maarten eens, zelfs de koning (keurvorst Frederik de Wijze) en zijn broer Johan. Zij vragen Maarten om de mensen in de kerken in hun land deze nieuwe regels te leren. Het is niet zo moeilijk zegt Maarten. Leer alle mensen lezen en schrijven, zodat ze zelf kunnen lezen wat er in de Bijbel staat. Dan leren ze dat Jezus zegt dat het niet om het uiterlijk maar om het innerlijk gaat. Dat het er om

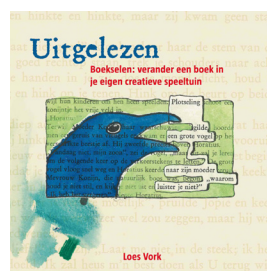
gaat dat we goed voor elkaar zorgen en naar elkaar omzien. Dan hoeft de kerk niet persé mooi te zijn, of de mensen mooie kleren te dragen. Het gaat erom dat je eerlijk bent, ook tegenover God.

Nog steeds is 31 oktober de dag waarop veel mensen in de wereld aan Maarten Luther denken. Deze dag wordt Hervormingsdag genoemd.

Uitgelezen - Boekselen: verander een boek in je eigen creatieve speeltuin

Loes Vork

Uitgeverij Het Verschil, Gouda (2019)

Boekselen is een combinatie-woord van boek en knutselen. In dit boek beschrijft neerlandica Loes Vork de door haar ontwikkelde creatieve techniek van boekselen.

Via de site <https://boekselen.nl/> ontdek je allerlei creatieve verwerkingen rondom boekselen.

Rozenkruisersgeheimschrift

Meer informatie over het rozenkruisgeheimschrift en een duidelijke uitleg hoe dit te ontrafelen, op de website:

<https://geocachen.nl/geocaching/geocache-puzzels-oplossen/rozenkruisersgeheimschrift/>

Deze les sluit ook aan bij de kerndoelen van het
Protestants vormingsonderwijs:
domein A 3, B 1 en D 3.

Maarten vertaalt de Bijbel

Bijlage

Opmerking vooraf: Leg tijdens het voorlezen (afbeeldingen van) de volgende voorwerpen rondom de afbeelding van Maarten Luther die de stellingen op de deur hamert: een bliksemschicht, twee verschillende Bijbels, aflaatbrief.

Heel lang geleden, meer dan vijfhonderd jaar, werd er een jongen geboren in Duitsland. Zijn naam was Maarten Luther. Zijn vader en moeder werkten hard zodat er voldoende geld was om Maarten naar school te laten gaan. Zijn vader zei vaak: 'Maarten, jij moet later een slimme man worden. Misschien wel een rechter!'

Maar Maarten had zelf vooral veel vragen. Hij wilde weten: Waarom zijn dingen zoals ze zijn? Hoe kun je op een goede manier leven? Wat wil God van ons?

Op een dag, toen hij ouder was en al studeerde, liep hij door een groot veld. Plotseling kwam er een heftige onweersbui. *(bliksemschicht)* De bliksem sloeg vlak naast Maarten in. 'Help me, lieve God!' riep hij angstig. 'Als ik dit overleef, beloof ik dat ik priester word!' Gelukkig overleefde Maarten de onweersbui. Hij hield zijn belofte en ging in een klooster wonen. Hij werd priester.

In het klooster bad Maarten veel en deed hij flink zijn best om op een goede manier te leven. Maar toch voelde hij zich vaak onzeker. 'Ben ik wel goed genoeg?' fluisterde hij tegen zichzelf. 'Vindt God mij wel goed genoeg? Houdt God van mij?' Tot hij in de Bijbel iets las dat hem blij maakte: God houdt al van mensen, zonder dat je dat hoeft te verdienen. *(één Bijbel)* Maarten glimlachte en zei zacht: 'Dus Gods liefde is gratis... dit geeft me hoop!'

Maar in die tijd verkocht de kerk brieven die 'aflaat-brieven' werden genoemd. Mensen geloofden dat je daarmee sneller in de hemel kwam en dicht bij God zou zijn. Toen Maarten dat zag, schudde hij zijn hoofd. *(aflaatbrief)*

'Dit kan niet waar zijn', zei hij. 'Je kunt Gods liefde toch niet kopen?' Hij zag dat arme mensen soms hun laatste geld uitgaven aan zo'n brief en dan geen geld meer hadden om eten te kopen.

Een vriend vroeg hem: 'Wat ga je daar aan doen, Maarten?' 'Ik ga mijn ideeën opschrijven', zei hij boos. 'Dit mag niet gebeuren.'

Op 31 oktober 1517 liep Maarten naar de kerkdeur van Wittenberg. Hij hield een grote lijst in zijn hand en zei: 'Hier staan mijn gedachten. Mensen moeten weten dat er hoop is, zonder dat ze geld hoeven te betalen.' Met een harde tok, tok, tok spijkerde hij de lijst op de deur. *(wijs naar de afbeelding die al in het midden licht)*

Veel mensen kwamen kijken. 'Wat staat daar allemaal?' vroeg iemand.

'Hij zegt dat Gods liefde gratis is!' riep een ander. Sommigen waren boos, maar veel mensen knikten. 'Misschien heeft hij wel gelijk...'

Maarten bleef schrijven. Hij wilde dat alle mensen zelf in de Bijbel de verhalen van God konden lezen. Daarom vertaalde hij de Bijbel in het Duits. *(de andere Bijbel)* 'Nu kunnen gewone mensen het zelf lezen', zei hij blij. 'Het is onzin dat mensen veel geld betalen voor die waardeloze briefjes.' Maar dat was gevaarlijk! De keizer riep hem naar een grote vergadering. 'Neem terug wat je hebt geschreven!' beval een strenge man. Maarten stond op en zei rustig maar dapper: 'Nee. Ik kan niet anders. Hier sta ik.'

Zijn vrienden hielpen hem daarna ontsnappen. In een kasteel, verkleed als ridder met een baard, werkte hij verder. 'Ooit,' fluisterde hij terwijl hij vertaalde, 'zal iedereen hoop vinden in deze woorden.'

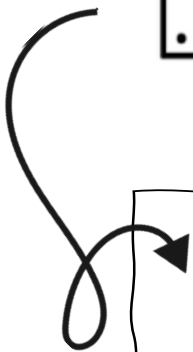
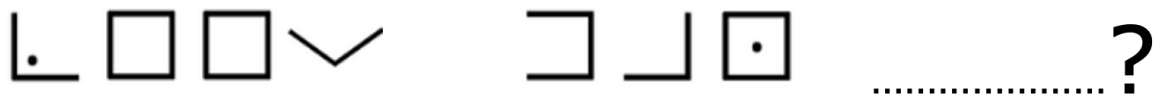
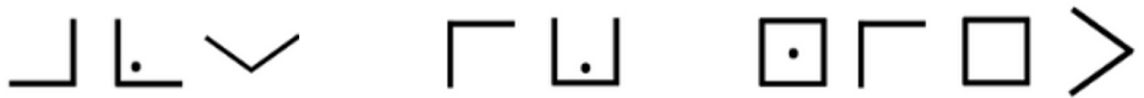
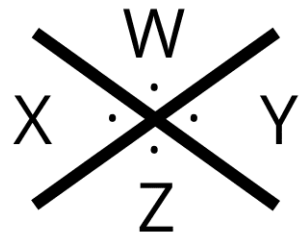
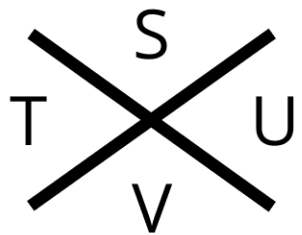
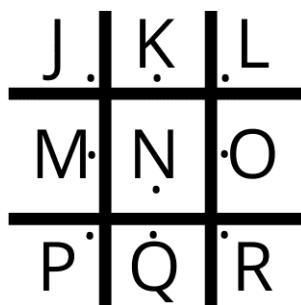
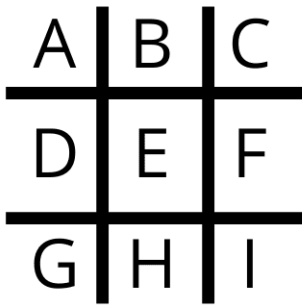
Later trouwde hij met Katharina. Samen kregen ze kinderen. Hun huis zat altijd vol studenten en gasten. 'Kom binnen!' zei Maarten vrolijk. 'Aan tafel is altijd plaats.' Er werd gezongen, gegeten en gelachen.

Maartens ideeën veranderden veel in Europa. Mensen ontdekten dat ze zelf de Bijbel mochten lezen en dat Gods liefde er al was, zonder dat je er geld voor hoeft te betalen. Nu zingen de mensen nog steeds de liederen die Maarten schreef. En Bijbels worden vertaald in alle talen van de wereld. Maartens moed en zijn hoop maakten de wereld anders.

Liesbeth Winters-Jonas

Maarten vertaalt de Bijbel

Werkblad

Maarten vertaalt de Bijbel

Bijlage

Ga je mee?

tekst: Greet Brokerhof-van der Waa

muziek: Gerard van Amstel

uit het muziekarchief van Trefwoord

© Kwintessens, www.kwintessens.nl en www.trefwoord.nl

Refrein

Chorus melody with lyrics and chords:

Ga je mee? Zeg niet 'nee', maar sta op en doe mee. Zet je voet - stappen in die van
 mij. Volg het spoor en ga door. Of ga jij lie - ver voor? Hup, kom

Chords: F, C, D m, F/a, F, C, F, C7

Couplet

Verse melody with lyrics and chords:

op, sluit je aan in de rij! Wel - ke weg wil je gaan? En waar
 Is de weg soms te lang? Zak je
 Loopt de weg bij - na dood? Zie je

Chords: F, Bb, C7, F, C, Bb

Chorus melody with lyrics and chords:

wil je naar - toe? Blijf niet zit - ten waar je zit, ook al
 weg in het zand? Er zijn hob - bels op het pad, maar ik
 ner - gens een spoor? In de ver - te wordt het licht: gaat de

Chords: F, Bb

Chorus melody with lyrics and chords:

voel je je moe.
 geef je een hand.
 weg daar soms door?

Chords: C